

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційне дослідження Шляхової Ольги Анатоліївни
на тему: «Ціннісні трансформації культури повсякдення
в процесах глобалізації: філософсько-релігієзнавчий аналіз»,
подане на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук
за спеціальністю 09.00.11 – релігієзнавство

Глобалізаційні процеси призводять до змін на рівні суспільного та індивідуального буття. В сучасному світі людина має величезні можливості та водночас постає перед значною кількістю викликів, відповіді на які досить часто знаходяться у сфері духовності. Реалії ХХІ століття свідчать про необхідність аксіологічних трансформацій, переосмислення усталеної системи цінностей людини. Світоглядна парадигма глобалізованого світу кардинально відрізняється від попередніх, адже відбувається ґрунтовний перегляд ціннісних орієнтирів людства, що, з одного боку, зумовлює наявність надзвичайно тісних взаємозв'язків між людьми, а з іншого – процес індивідуалізації всіх сфер життєдіяльності, в тому числі й релігійної. В умовах секуляризації значних змін зазнає релігійність, роль релігії у суспільстві, відбувається її приватизація.

В цьому контексті доцільним є дослідження сфери повсякдення, яка тривалий час залишалася на маргінесі наукових досліджень, а в нинішній ситуації трансформації релігійності та кризи культури потребує пошуку нових підходів до її вивчення. Відтак дисертаційна робота Шляхової О. А. присвячена важливим проблемам сучасного глобалізованого світу, а її актуальність не викликає сумнівів.

Дисертаційне дослідження має чітко виражений міждисциплінарний характер, авторка цілком слушно здійснює філософсько-релігієзнавчий аналіз ціннісних трансформацій культури повсякдення, що є особливо

доречним в умовах глобалізації, зміни світоглядної парадигми, а також перетворень у функціонуванні релігії.

Структура дисертації, яка складається із вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, зумовлена логікою дослідження та має цілісний характер. Це дало можливість дисертантці дослідити низку важливих проблем, розв'язання яких передбачене метою та завданнями дисертації.

Заслужують на позитивну оцінку чітке визначення у *вступі* об'єкту та предмету дослідження, виразне формулювання мети та завдань, реалізація яких уможливила формулювання положень новизни, що виносяться на захист.

Важливим є окреслення теоретичного та практичного значення дослідження, оскільки дана проблематика є досить новою для української науки і потребує подальшої розробки.

У першому розділі *«Глобалізаційні модифікації аксіологічного виміру культури повсякдення в теоретико-методологічній перспективі»* розкрито теоретико-методологічні засади дослідження, проаналізовано стан розробки проблеми в соціально-гуманітарних науках. Досягненням дисертантки є введення в науковий обіг нового поняття «трансгресивне повсякдення», тобто таке, що характеризується відкритістю до перманентних інновацій. Також доцільним, на нашу думку, є розрізнення авторкою понять «повсякденність» та «повсякдення» в контексті зазначених процесів.

Другий розділ *«Цінність тіла як базової зони трансгресивного повсякдення в секуляризаційній ситуації глобалізації»* присвячений дослідженню тіла як соціокультурного конструкту, що є необхідним для повсякденної життєдіяльності людини. Важливим є аналіз модусів тіла: природного, культурного, соціального, віртуального крізь призму категорій «піднесене – низьке», «сакральне – профанне», «священне – грішне», їх трансформації в глобалізованому світі. Цікавим є розгляд релігійно-ритуальної природи щоденних практик в контексті екстраполяції релігійного досвіду на світську сферу.

Значним евристичним потенціалом володіє третій розділ *«Дім як локус глобалізованої повсякденності: релігійно-аксіологічна перспектива»*. З релігієзнавчої точки зору особливо цінним є дослідження сакрального locus-у дому, що є одним із засобів подолання відчуження в умовах глобалізації, яка зумовила зміни у сфері повсякдення і приватизацію релігії, тим самим збільшивши значення дому для людини. В такій ситуації актуальним є розгляд дисертанткою концепту «дім-храм», зокрема сакралізації дому за допомогою певних атрибутів, а також проблеми десакралізації простору дому за умови відсутності сім'ї чи приватного простору.

Четвертий розділ *«Глобалізаційні процеси і релігійність у повсякденності поселень»* ґрунтується на компаративному аналізі моделей повсякдення міста і села. Аналізуючи їх складові елементи: жителя, соціальну спільноту, архітектоніку поселення, Шляхова О. А. доводить, що існують спільні глобалізаційні обставини, які трансформують культуру та систему ціннісних орієнтацій сучасної людини, водночас між містом і селом є онтологічна різниця. Відтак для сільських жителів притаманна більша відкритість та консервативність, а для міських – приватність та схильність до інновацій, що пов'язано з їх повсякденням і впливає на особливості релігійності у цих поселеннях.

Висновки, зроблені авторкою, коректні та науково обґрунтовані, нею здійснена вагома дослідницька робота, про що свідчить кількість опрацьованих наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Варто відмітити використання значної кількості джерел іноземною мовою.

Результати дослідження Шляхової Ольги Анатоліївни достатньо повно відображені у публікаціях та оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, зокрема опубліковано 4 статті у фахових наукових виданнях України, 1 – в іноземному фаховому виданні, 1 – у колективному виданні наукового збірника, 4 – тези у збірниках матеріалів конференцій.

Таким чином, робота засвідчує вміння дисертантки реалізовувати

комплексний та міждисциплінарний підхід у дослідженні. Дисертація Шляхової О. А. виконана на належному науково-теоретичному та методологічному рівнях і заслуговує на позитивну оцінку.

Проте вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження:

1. Структура дисертаційної роботи загалом є обґрунтованою, але, на нашу думку, недоцільним є виокремлення підпідрозділів, обсяг яких складає менше п'яти сторінок. Оскільки кожен підрозділ повинен розкривати завдання, що поставлені дисертанткою, то відповідно такий поділ не сприяє цьому.

2. Розглядаючи проблеми, які знаходяться в міждисциплінарній площині, авторка іноді надає перевагу культурологічним підходам, варто було б зосередитися саме на релігієзнавчих підходах та методах дослідження.

3. Вважаємо, що у другому розділі недостатньо приділено уваги релігієзнавчому осмисленню тілесності, зокрема в контексті дихотомії «тіло (плоть) – душа», які з одного боку протиставляються, а з іншого – їх єдність визначає сутність та буття людини.

4. У четвертому розділі доречно було б розкрити особливості трансформації системи цінностей сучасної людини, зокрема й релігійних, під впливом урбанізації, що є однією з основних тенденцій розвитку глобалізованого світу.

5. У дисертації зустрічаються стилістичні недоречності та окремі редакторські огріхи.

Зазначені зауваження не применшують значення та наукову цінність дисертаційної роботи О. А. Шляхової, яке є самостійним завершеним дослідженням, що має перспективу для майбутніх наукових пошуків.

Зміст автореферату відображає структуру, основні положення і висновки дисертації. Результати дослідження мають теоретичне і практичне значення та містять наукову новизну.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження на тему «Ціннісні трансформації культури повсякдення в процесах глобалізації: філософсько-релігієзнавчий аналіз» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами внесеними постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року, № 1159 від 30 грудня 2015 року, № 567 від 27 липня 2016 року), а його авторка Шляхова Ольга Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.11 – релігієзнавство.

Офіційний опонент:

кандидат філософських наук,

доцент кафедри суспільних наук

Житомирського національного

агроєкологічного університету.

Мельничук В. В.

